

Driepas

1. Nieuw
 2. Nieuw
 3. Nieuw
 4. Nieuw
 5. Nieuw
 6. Nieuw
 7. Nieuw
 8. Nieuw
 9. Nieuw
 10. Nieuw
 11. Nieuw
 12. Nieuw
 13. Nieuw
 14. Nieuw
 15. Nieuw
 16. Nieuw
 17. Nieuw
 18. Nieuw
 19. Nieuw
 20. Nieuw
 21. Nieuw
 22. Nieuw
 23. Nieuw
 24. Nieuw
 25. Nieuw
 26. Nieuw
 27. Nieuw
 28. Nieuw
 29. Nieuw
 30. Nieuw
 31. Nieuw
 32. Nieuw
 33. Nieuw
 34. Nieuw
 35. Nieuw
 36. Nieuw
 37. Nieuw
 38. Nieuw
 39. Nieuw
 40. Nieuw
 41. Nieuw
 42. Nieuw
 43. Nieuw
 44. Nieuw
 45. Nieuw
 46. Nieuw
 47. Nieuw
 48. Nieuw
 49. Nieuw
 50. Nieuw
 51. Nieuw
 52. Nieuw
 53. Nieuw
 54. Nieuw
 55. Nieuw
 56. Nieuw
 57. Nieuw
 58. Nieuw
 59. Nieuw
 60. Nieuw
 61. Nieuw
 62. Nieuw
 63. Nieuw
 64. Nieuw
 65. Nieuw
 66. Nieuw
 67. Nieuw
 68. Nieuw
 69. Nieuw
 70. Nieuw
 71. Nieuw
 72. Nieuw
 73. Nieuw
 74. Nieuw
 75. Nieuw
 76. Nieuw
 77. Nieuw
 78. Nieuw
 79. Nieuw
 80. Nieuw
 81. Nieuw
 82. Nieuw
 83. Nieuw
 84. Nieuw
 85. Nieuw
 86. Nieuw
 87. Nieuw
 88. Nieuw
 89. Nieuw
 90. Nieuw
 91. Nieuw
 92. Nieuw
 93. Nieuw
 94. Nieuw
 95. Nieuw
 96. Nieuw
 97. Nieuw
 98. Nieuw
 99. Nieuw
 100. Nieuw

WESTERVOORT

DUIVEN

Groessen

Loo

Historische Kring Duiven - Groessen - Loo

Jaargang 21 - nr. 1, maart 2004

COLOFON

DRIEPAS

verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo
verschijnt drie à vier maal per jaar. Losse nummers € 2,50.

Redactie

W.F.W.M. van Heugten
Th.M.J. Jonker
M.M. Rebholz

Bestuur Historische Kring

H.J.Th. Derksen, penningmeester (Duiven)
Th. Leicher (Duiven)
Th. J. van Vilsteren (Duiven)
J.F.M. te Witt, vice-voorzitter (Groessen)

e-mailadressen:

Th.M.J.Jonker@hccnet.nl
Wim.vanheugten@wur.nl

Secretariaat: postbus 212, 6920 AE DUIVEN
Rabobank Duiven, rek.nr. 31.54.07.484
Postbank, rek.nr. 49.23.697

t.n.v. penningmeester Historische Kring, Duiven.

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost € 12,- per jaar;
het partner- of gezinslidmaatschap € 4,80 per jaar.
Een abonnement op alleen DRIEPAS kost € 6,- per jaar.
Leden en abonnees buiten de gemeenten Duiven en Zevenaar betalen
€ 3,40 extra als bijdrage in de verzend- en portokosten.

Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk vóór
1 december van het lopende jaar.
Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming
vooraf en zonder bronvermelding.

ISSN: 0921-5549

DRIEPAS is een begrip uit de bouwkunst: drie elkaar
snijdende cirkels die samen een driehoek vormen, veel-
vuldig toegepast in gotische kerkvensters.
In godsdienstige zin symboliseert het de Drie-eenheid,
hier in profane zin gebruikt als symbool voor de samen-
werking van de kerkdorpen Duiven, Groessen en 't Loo.

INHOUD

EEN INTERESSANTE BOEK OVER POELN	2
W.J.Th. Peters	
INDIË-MONUMENT IN DUIVEN	5
M.P.J. Biermans-van Dongen	
D.L.B. Boogaarts-Sniedt	
VERDWENEN VERLEDEN	8
M.M. Rebholz	
DE GROESSENSE LAVABOKETEL	10
W.F.W.M. van Heugten	
UIT HET AARDRIJKSKUNDIG WOORDENBOEK DER NEDERLANDEN	13
door A.J. van der Aa, Gorinchem 1841, p. 363-364	
VERENIGINGSNIEUWS	10

Driepas begint de 21ste jaargang in een nieuw jasje. Ondergrond is een licht afgedrukte kaart van de gemeente Duiven, uitgegeven door Hugo Suringar uit Leeuwarden.

Het kaartje behoort tot een atlas (1865-1869) met 1197 kaarten van alle toenmalige Nederlandse gemeenten. De serie is ook bekend als "de gemeente-atlassen van Knijper", naar de naam van de kaartentekenaar.

De afbeelding is met opzet licht afgedrukt voor een fraaier effect. Niët om een foutje te verdoezelen, dat oplettende lezers misschien al ontdekt hebben. Het is een historische fout en daarom ook niet door ons gecorrigeerd. Maar om vragen te voorkomen: de Oude Rijn wordt hier de Oude IJssel genoemd.

Redactie

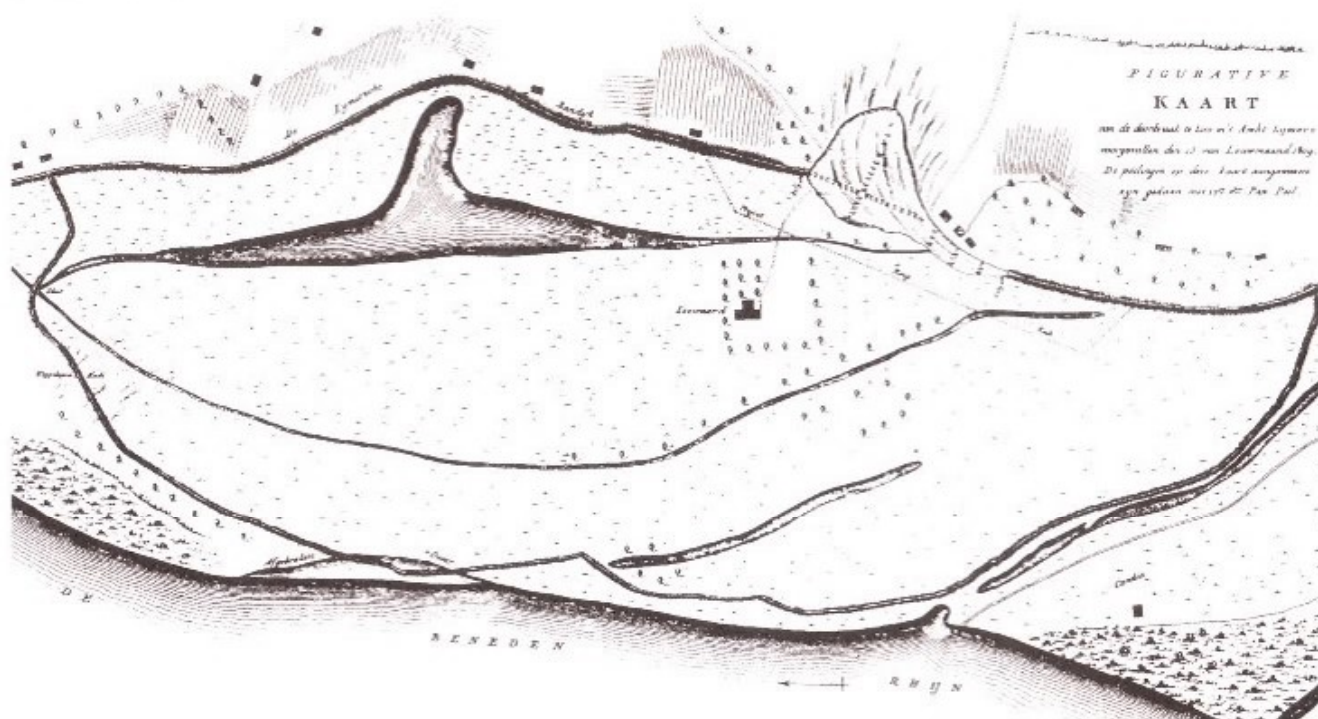
P.S. Denken de leden aan de jaarvergadering op 25 maart!

Een interessant boek over poelen

MAAR ZONDER ONZE WAAIEN

Nederland heeft in het gebied langs Waal, Rijn (Lek) en Linge tussen Doornenburg in het oosten en de Zouwendijk in het westen een paar honderd wielen of waaien, kolken ontstaan bij dijkdoorbraken. Een groot deel daarvan is in het recente verleden beschreven en voor het eerst te boek gesteld door de Tielse journalist Aad Nekeman in *Wielen, resten van drama's, paradijsjes van nu*, in 2000 uitgegeven te Tiel. De verhalen werden eerder, tussen april 1999 en april 2000, gepubliceerd in *Dagblad Rivierenland*. De auteur heeft zich naast archiefonderzoek en gesprekken met vak- en amateurhistorici gebaseerd op waarnemingen ter plaatse, waarbij hij ook sprak met mensen die nabij de wielen wonen. Hij zwierf langs de Rijn/Lek van Opheusden tot Ameide, langs de Waal van Ochten tot Gorinchem, rond de Linge en ook nog eens langs de Aelsdijk, Diefdijk en Zouwen- en Bazeldijk.

Onze omgeving ligt buiten zijn onderzoeksgebied, maar ook wie afgaand op de titel tevergeefs gehoopt had iets te vinden over de buitendijkse waai in Loo en over de binnendijkse met zwembad op de grens van Loo en Groessen, zal het boek met genoeg lezen. Hij zal namelijk ook vragen tegenkomen die ten aanzien van onze waaien gesteld zijn en worden: hoe diep is het water en hoe staat het met de verzanding? De vraag naar de ouderdom, die elders nog op antwoord wacht, is bij ons al beantwoord.

Afb. 1 Kaart van de doorbraak te Loo in 't Ambt Ijmers, voorgevallen den 13 van Louwmaand 1809.

Afb. 2 De Viswaai, ook bekend als "de waai van Boerboom" (foto Victor Sniekers, na 1945).

Waar J.W. van Petersen in *De Waterplaag* (Zutphen 1978), de watersnood van 1770 bespreekt, lezen we op p. 98: *Geheel onverwacht brak in de nacht van 1 op 2 december om 1 uur de dijk bij de Oliemolen onder Oud-Zevenaar door*, en verder op dezelfde bladzijde: *De volgende dag brak even onverwacht de dijk te Loo door, waardoor het halve dorp geruïneerd werd*. In noot 43 (p. 150) bij deze passus wordt vermeld: *Drie later, in juni 1773, stond de Koning van Pruissen een algemene collecte bij de Katholieke gemeenten in zijn landen toe, ten beboere van de wederopbouw van de kerk en pastorie te Loo*. Het is duidelijk dat het in 1770 ging om de doorbraak waarbij de waai ontstond die bij de wederaanleg van de dijk aan de rivierzijde kwam te liggen. De monografie die H. Ewijk heeft geschreven over de watersnood van 1809, is al gebruikt voor het voorafgaande artikel (*Driepas* 2003, nr. 4, p. 64-67). Op de uit zijn boek gereproduceerde kaart (Afb. 1) zijn zowel de oostelijke doorbraak te zien, die later een binnenwaai werd, als de westelijke, die buitendijks was komen te liggen.

Op Afb. 2 is te zien dat de oudste waai met zijn begroeiing aan weerskanten in de uitlopers aan de dijkzijde een verrijking betekent van het landschap. Bij deze waai is er een aanzienlijke verzanding opgetreden. De foto is gemaakt door Victor Sniekers, in Loo bekend onder de naam *de man van juffrouw Dölle*. Ina Dölle was van '42/'43 tot '47/'48 onderwijzeres aan de school in Loo. Zij was in huis bij Louis van Sadelhoff en zijn vrouw Dora Praesten, in het huis bij de kerk die als eigennaam *De Boerderij* had. Tijdens de evacuatie (1944-'45) ging zij mee met de familie. Na haar huwelijk met Victor Sniekers kwam zij nog geregeld met haar man op *De Boerderij* logeren. Victor was dan altijd gewapend met zijn fototoestel.

In het boek van Aad Nekeman is geregeld sprake van de angst die er bij de om- en aanwonenden heerste voor de diepte van de poelen. In Loo werd het meest geschaatst op de westelijke waai, maar dat deed men pas als het ijs absoluut betrouwbaar was. In beide waaien, vooral in de buitendijkse, werd veel gevisd. Van tijd tot tijd werden beide plassen met een groot net, een zeeg, grotendeels leeg gehaald. Vooral bij die gelegenheden werd er wel gepraat over de diepte van de plassen. Bij de westelijke kwam men dan tot een schatting van 8 meter.

De oostelijke moest op bepaalde plaatsen, zoals in de noordwesthoek veel dieper zijn. De kaart bij Ewijk (Afb. 1) geeft op de diepste punten 32 Rijnlandse voet aan, dat is ongeveer 10 meter. Maar dan gaat het om een meting die is verricht voordat de dijk hersteld werd, en die gaat juist over de diepste punten. Waar nu het zwembad is, aan de noordzijde, kun je een heel stuk de waai inlopen, maar ook daar is voorzichtigheid geboden.

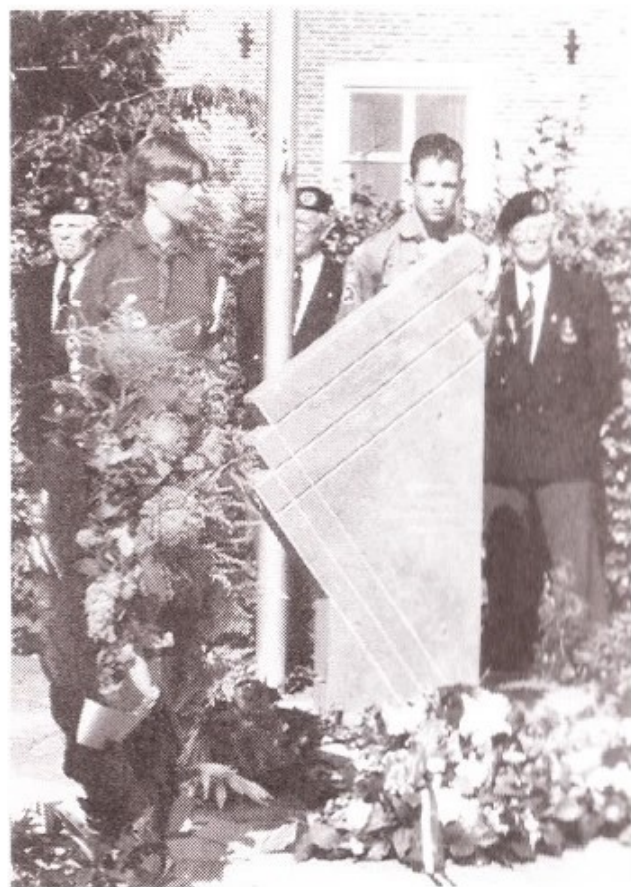
Als kinderen gewaarschuwd werden voor de diepte van het water in beide kolken, wilden ouders nog wel eens overdrijven, maar effectiever was een verhaal dat ontstaan was rond de meest ondiepe. Daarin zat *klein Livertje met een groten haak*, en als je te dicht bij kwam, trok hij je daarmee de diepte in.

W.J.Th. Peters, Nijmegen

Indië-Monument in Duiven

Onder grote belangstelling is op 20 september 2003 door oud-Indiëgangers A. Lentjes en J. Kemper samen met burgemeester H. Zomerdijk het monument onthuld, ter nagedachtenis aan de niet teruggekeerde Willy Wolters, Wim Nijssen en Theo Goris.

Al vele jaren eerder had m.n. de heer Jan Spaan zich ingespannen om ergens in de gemeente Duiven een herdenkingmonument of -plaquette tot stand te brengen aan die voor de Indiëgangers ingrijpende periode in hun leven, hun diensttijd in Nederlands-Indië. Gedurende het jaar 2001 werd in een drietal besloten inloopavonden aan de groep oud-Indiëgangers uit de gemeente Duiven gelegenheid gegeven hun ervaringen uit te wisselen, hetgeen o.a. resulteerde in een hernieuwde poging zo'n monument tot stand te brengen. Het heeft nadien nog heel wat voeten in de aarde gehad - daarbij waren achter de schermen ook leden van onze vereniging betrokken - voordat alle betrokkenen het eens waren over de plaats en de vormgeving van het monument. Maar op 20 september was het dan toch zo ver.

Afb. 1 Een erewacht achter het te onthullen monument (foto Niels Niesen).

Bij het te onthullen monument, ontworpen door de Duivense kunstenaar Will Schropp, vormden oud-Stoottroepers en leden van Scouting Duiven een erewacht (Afb. 1). Burgemeester Zomerdijk richtte zich in zijn openingswoord in het bijzonder tot de talrijke aanwezigen, oud-Indiëgangers, nabestaanden en gasten. Hij benadrukte daarin de niet aflatende inzet van Jan Spaan voor de tot standkoming van het monument. Na nog enkele toespraken en een muzikaal intermezzo door de Liemers Harmonie werd het monument onthuld. De plechtigheid werd

afgesloten door met The Last Post, het Wilhelmus, een kranslegging en een defilé. Bij die gelegenheid sprak de heer Jan Spaan (Afb. 2) ook het door hem gemaakte gedicht *Nog niet te laat* uit. Op verzoek wordt dit gedicht hieronder opgenomen.

M.P.J. Biermans-van Dongen
D.L.B. Boogaarts-Sniedt

Nog niet te laat

Afb. 2. De heer J. Spaan leest zijn gedicht voor.
(foto Niels Niesen).

*Nadat ons land van de bezetters was
bevrijd,
kwam er voor de jongens van onze leeftijd
een heel andere tijd.*

*We werden geroepen voor het vervullen
van de vaderlandse plicht
en onvoldoende opgeleid voor de taak op
het Verre Oosten gericht.*

*Sommigen van ons waren nog maar
negentien jaren jong,
toen de reis naar 't grote onbekende
tropenland begon.*

*Wij werden gestuurd voor 't brengen van
orde en rust,
maar wat ons echt te wachten stond, daar
waren wij ons niet van bewust.*

*Wat wisten wij toen we aan die strijd
begonnen,
het was een strijd die ook ons werd
opgedrongen.*

*Wat wisten wij van ringworm, schimmel en frambosia,
wat wisten wij van pokken, cholera en malaria?*

*Wat wisten wij van een Kepalla Kampong, de Balidesa en de betekenis van de
Waringin*

en al die duizenden andere voor ons onbekende dingen?

*Wat wisten wij van die taal, hoe moest dat nou,
het eerste dat wij verstonden en begrepen was: 'Saja tida tahoe'*

*En als je bij de indeling ongunstig had getosst
dan kwam je daar terecht op 'n afgelegen buitenpost.*

Op een buitenpost had je dienst, vierentwintig uur per dag,
 je was op actie-patrouille of je liep wacht.
 Overdag onder de brandende zon of in de pikdonkere tropennacht,
 dat eindeloze lopen in het land van de Gordel van Smaragd.
 Op de buitenpost was er altijd strijd,
 daar zat je vooraan in de ellende en de rottigheid.
 En telkens weer was er die ondraaglijke spanning, wie trof het lot?
 Of het kwam of niet, dat verraderlijke eerste schot.
 Heel vaak ging het goed maar plotseling was het raak
 dan stond je de dag erna aan 't graf van je gevallen maat.
 En nadat als laatste groet The Last Post was geblazen en 't vuursalvo was gelost,
 ging je achter op je truck terug naar je buitenpost.
 Iedereen was dan stil in zichzelf gekeerd en aangedaan
 maar de gedachten waren bij allen eender: voor wie van ons zullen we de volgende
 keer daar staan?
 Veel van deze dingen zitten vast in je gebeugen gegrift,
 dat draag je het gehele leven mee en kan zelfs door de tijd niet worden gerist.
 Dit kreeg je dan als beloning mee
 na het vervullen van je dienstplicht overzee.
 Meer dan tweeduizend van ons keerden hier niet weer,
 zij liggen begraven in de rode tropengrond, op het veld van eer.
 En al deze jongens hadden hier thuis 'n moeder die vergeefs op de terugkeer van
 haar zoon heeft gewacht.
 Wat deze moeders een pijn en verdriet is aangedaan, is daar door onze samenleving
 wel eens aan gedacht?
 Ook drie jongens hier bij ons vandaan, Theo Goris, Wim Nijsen en Willy Wolters
 kwamen hier niet weer.
 Daarom zijn wij nu hier voor de onthulling van jullie namen op deze steen.
 Ook in het verre Indiëland is vandaag even aan jullie gedacht,
 daar op Mentung Pulo in Jakarta zijn bedenmorgen op jullie graf namen ons
 bloemen gebracht.
 Misschien wel als laatste groet uit je geboortedorp vandaan
 en als herinnering wat jullie destijds is aangedaan.
 Theo, Wim en Willy jullie waren den Vaderland getrouwe
 zoals geschreven staat in ons Wilhelmus van Nassauwe.
 Jullie waren dat tot in den dood.

Jan Spaan, Duiven

Verdwenen verleden

Opeens was het weg, het kleine boerenhuisje op de hoek van de Eltensestraat en de Heilweg. Ruim 100 jaar beeldbepalend voor het kruispunt waar de wegen naar Duiven, Groessen, Loo en Westervoort elkaar ontmoeten.

Het pand, een eenvoudig hallehuis met schilddak, moet rond 1890 gebouwd zijn, wellicht als woning voor een knecht van de nabij gelegen boerderij Kloosterhof. Wie de eerste bewoner was en welke gezinnen er in de loop der jaren daarna hebben gewoond, was niet meer te achterhalen. Wel is bekend dat het pand, hoewel niet als 'dubbelwoning' bedoeld, in de vooroorlogse jaren een tijdlang door twee gezinnen is gebruikt. Met de deur in het midden en daarachter een gang die het huis als het ware in tweeën deelde, was dat goed mogelijk, al bleef de ruimte beperkt. Eigenaar Jansen, bijgenaamd 'De Pijp' omdat hij steevast met een pijp in de mond liep, bewoonde de ene helft van het huis, de andere kant was verhuurd aan de familie Peters. Dit gezin is later naar Groessen vertrokken.

In de oorlogsjaren had Jansen de Pijp in de voorkamer een soort winkeltje ingericht, waar kruideniers- en grutterswaren werden verkocht. Ook werd er muziek gemaakt; de zoons Jansen waren erg muzikaal.

Het boerderijtje op de hoek van de Eltensestraat en de Heilweg, anno 1963 (coll. Stolk, 44-7).

Zoon Henk (die ook de bijnaam 'De Pijp' meekreeg) gaf dansles in het Stations Koffiehuis Café Mom (thans de Snippenhof) en ook thuis op de deel; er werden daar ook dansfeesten gegeven. Kinderen uit de buurt zongen het liedje *Eén, twee, drie, vier, vijf, zes, Henk de Pijp geeft dansles*, of variaties daarvan. Begin jaren '60 is het huisje verbouwd en enigszins gemoderniseerd. In 1990 werd het verkocht. De nieuwe eigenaar heeft ernaast een comfortabele, moderne woning gebouwd en daarna is het oude pand afgebroken. En zo is weer een stukje 'geschiedenis van kleine luiden' verdwenen.

M.M. Rebholz, Duiven

KLEINIGHEDEN

Brievenboek van de Mairie Westervoorth

N.A.D. inv. nr. 187

27 Maart 1811

Aan den Heeren Prefect, Geestelijken van de Mairie Westervoorth, de Heer de Rooy, Steins, Henrichs, Peters.

Zoo op 't moment ontvang ik de heuglijke tijding van de gelukkige beralling van Haare Majesteit de keizerin op de 20ste dezer; en dat Hoogstdezelve het licht heeft doen zien aan den koning van Roomen.

Ik haaste mij aan Ued. van deze wigtige gebeurtenis dadelijk kennis te geven met last om deze heugelijke tijding op ontvangst dezer dadelijk door het luiden der klokken en uitsteken der vlaggen ter kennis van de ingezetenen te brengen, om zij met ons over deze heugelijke gebeurtenis waardoor de wensch van den grooten Napoleon onzen Souverein vervult, en het geluk zijner onderdaanen berestigd word, verheugen kunnen.

De Groessense lavaboketel

TUSSEN AQUAMANILE EN LAVABOKETEL

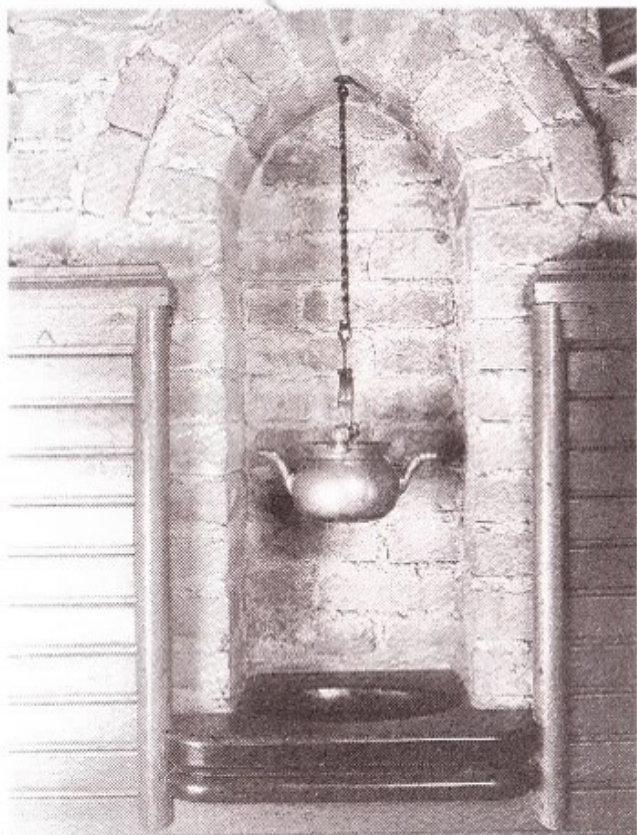
In de sacristie van de Groessense St. Andreaskerk hangt boven een zwart marmeren afvoer een koperen voorwerp met een bijzondere vorm. Op de tentoonstelling *De Gouden eeuw van Gelre*, die tussen het voorjaar 2001 en voorjaar 2002 op verschillende plaatsen in het Duits-Nederlands grensgebied werd gehouden, werd dit kerkelijk voorwerp uit Groessen getoond met het bijschrift: aquamanile⁽¹⁾.

In de vakliteratuur is ook wel sprake van *lavaboketel*.

Beide woorden hebben betrekking op handwassing. In het woord *aquamanile* herkent men de Latijnse woorden *aqua* = water en *manus* = hand. Het is de vanaf de Romeinse tijd gebruikelijke benaming voor een bekken om de handen te wassen. In de christelijke liturgie werd een dergelijk wasbekken gebruikt voor de handwassing. Later werd het vervangen door een schenkan die ook *aquamanile* genoemd wordt⁽²⁾. Er zijn fraaie middeleeuwse voorbeelden van dergelijke schenkkannen bekend, o.a. te Maastricht waar in de St. Servaas een fraaie *aquamanile* bewaard wordt in de vorm van een leeuw waar het water door de muil geschonken wordt⁽³⁾.

Het woord *lavabo* zal vooral bij de oudere katholieken, en zeker bij de oud-misdienaars, bekend in de oren klinken als het beginwoord van het gebed onder de Handwassing tijdens de H. Mis: *lavabo inter innocentes manus meas* = ik was mijn handen in onschuld. Letterlijk betekent *lavabo*: ik zal wassen. Het woord *lavabo* wordt in Franstalige landen nog vrij algemeen gebruikt voor een waterkan met wasbekken om de handen te wassen. Ook de 'wastafel' in kloosters en sacristiën droeg (of draagt nog steeds) deze naam.

Belangrijk onderdeel van zo'n *lavabo* is het watervat. In Groessen is dat een geelkoperen buikige ketel met twee schenktuiten en een eveneens geelkoperen hengel. De diameter is ongeveer 18 cm. De ketel werd niet uit messingplaat gedreven maar evenals het hengel en de schenktuiten gegoten. De uitschenkopeningen van de tuiten hebben de vorm van dierkopjes en de hengeloren tonen mensengezichten. De achterliggende betekenis van deze eenvoudige versieringen is niet bekend. Dieren die water spuwen kennen we bij voorbeeld van de gotische kathedralen met hun prachtige waterspuwers, maar met welke bedoeling heeft men

De lavaboketel in de sacristie van de St.-Andreaskerk te Groessen uit: Das Goldene Zeitalter des Herzogtums Geldern (Geldern 2001), p. 166.

de mensenkopjes aangebracht?

In het Kleefs-Gelders grensgebied, maar eigenlijk in het gehele noordelijke Rijnland, werden deze waterketels geen aquamanile maar lavaboketel genoemd. Duitse kunsthistorici constateerden bij hun onderzoek op het einde van de 19de en in de eerste helft van de 20ste eeuw dat in het noordelijk Rijnland de koster deze voorwerpen steeds 'Lavabokessel' of lavaboketels noemden⁽⁴⁾. Ook in Nederland en Vlaanderen was de term lavaboketel voor een dergelijk voorwerp gangbaar. Vanuit deze cultuurhistorische achtergrond verdient het dan ook de voorkeur in Groessen van lavaboketel te spreken en niet van aquamanile.

Zoals reeds werd aangegeven was de lavaboketel niet alleen een voorwerp voor kerkelijk gebruik. Het lijkt er zelfs sterk op dat het oorspronkelijk voor huishoudelijke doeleinden in gebruik was en pas in de loop van de 15de eeuw zijn weg naar de kerk gevonden heeft⁽⁵⁾. Op verschillende miniaturen uit de 14de eeuw komen ze al voor. Ook op bekende schilderijen uit de 15de en begin 16de eeuw ziet men de lavaboketels afgebeeld.

Ze zijn dan onderdeel van de achtergrond bij een heiligentaferceel.

Zo springt een lavaboketel nogal in het oog op het schilderij *De Verkondiging aan Maria* uit het begin van de 15de eeuw van de Zuid-Nederlandse Meester van Flémalle.

Ook op stukken van Jan van Eyck en Dirk Bouts zijn ze te zien.

De Groessense lavaboketel stamt vermoedelijk uit Aken of omgeving. Deze stad was lange tijd naast Dinant en Mechelen een centrum van de koperindustrie⁽⁶⁾. Gezien de vorm (hoge rand, de standhoek van de tuiten) behoort hij tot de oudere types en moet daarmee in de tweede helft van de 15de eeuw gedateerd worden. Mogelijk werd hij in dezelfde tijd aangeschaft dat de bouw van het gotische schip van de Groessense kerk voltooid werd.

W.F.W.M. van Heugten, Duiven

Een lavaboketel in een middeleeuws interieur, op het schilderstuk De Annunciatie door de Meester van Flémalle, ca. 1425-1430. In een nis achter de engel hangt een lavaboketel, rechts ervan een handdoekrekje. Uit: Onze Vlaamse schilderkunst, (Brussel, 1958), p. 115.

Noten:

- (1) *Das Goldene Zeitalter des Herzogtums Geldern* (Geldern, 2001), p. 166 (cat.nr. 81). Vermoedelijk hebben de inrichters van de tentoonstelling zich niet gerealiseerd dat Groessen tot 1816 Kleefs was, en niet Gelders!
- (2) M. Hütt: *Aquamanilen, Gebrauch und Form* (Mainz, 1993).
- (3) Zie de tentoonstellingscatalogus *Ornamenta Ecclesiae*, (Keulen, 1985), dl. 3, C42.
- (4) Anna-Elisabeth Theuerkauff-Kliederwald: 'Mittelalterliche Bronze- und Messinggefäße: Eimer, Kannen Lavabokessel', in Band 4: *Bronzegeräte des Mittelalters* (Berlin, 1988), p. 361.
- (5) O. Baumgärtel: 'Lavabokessel zum täglichen Gebrauch', in: *Kunst und Antiquitäten* 6 (1982), p. 50 e.v.
- (6) Anna-Elisabeth Theuerkauff-Kliederwald a.w. p. 16-25

Uit het Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden

door A.J. van der Aa, Gorinchem 1841, p. 363-364.

Duiven,

gemeente op de Lijmers, provincie Gelderland, district Doesborgh-en Zevenaar, arrondissement Arnhem, kanton Zevenaar; palende aan de gemeente Angerlo, Oostelijk aan de gemeente Zevenaar, Zuidelijk aan den Ouden-Rijn, die haar van de gemeente Herwen-en-Aerdt scheidt, Zuid-Westelijk aan den Rijn, Westelijk aan Westervoort. Zij bevat de dorpen Duiven, Groessen en het Loo; telt 349 huizen, bewoond door 410 huisgezinnen, uitmakende eene bevolking van ruim 2300 inwoners, die meest hun bestaan vinden in landbouw.

De Rooms-Katholieken ten getale van ongeveer 2300, maken de staties van Duiven, Groessen en het Loo uit, en hebben in deze burgerlijke gemeente drie kerken. De Hervormden, wier getal 50 beloopt, worden tot de gemeente van Zevenaar gerekend. Men heeft in deze gemeente drie scholen, als: eene te Duiven, eene te Groessen en eene te Loo.

Het dorp Duiven, oudtijds THUINA genaamd, ligt 2 uur Oost ten Zuiden van Arnhem, 2 uur Zuid ten Westen van Doesborgh, 1 uur Noord West van Zevenaar. Men telt er in de kom van het dorp ruim 700 inwoners, en met de buurtschap Nieuwgraaf ruim 800 inwoners. De Rooms-Katholieken, die er 800 in getal zijn, maken, met die van eenigen in de gemeente Westervoort, eene statie uit, welke tot het aartspriesterschap van Gelderland behoort, door eenen Pastoor en eenen Kapellaan bediend wordt en 1000 zielen telt, onder welke 700 communicanten. De kerk, aan den H. Remigius toegewijd, had oudtijds drie altaren en vikarijen, namelijk het altaar van St. Lucia, dat van St. Nicolaas en dat van St. Antonius. De twee eerste vikarijen zijn sedert 80 jaren door de Hervormden van Zevenaar in bezit genomen. De laatste, gelijk uit eenen ouden brief gebleken is, werd in het jaar 1501 gesticht, door Hendrik Rembout, en diens huisvrouw Geertruid, parochianen van Duiven, en is in het jaar 1535, door Heer Theodorus Rembout, hun beider zoon en Pastoor van het nieuwe stadje Zevenaar, met rijkelijke inkomsten begiftigd. Deze vikarij is door de Vrouw van Brakel, eene adellijke en Hervormde Dame in Holland wonende, begeven aan den eerwaardigen Heer Wouter Klein, aarts. Het regt van begeving is naderhand verstorven op den Heer Haenkamp, Scholasticus te Padderborn.

JAARVERSLAG VAN HET SECRETARIAAT 2003

Bestuur

Het jaar 2003 was uit bestuursoogpunt minder positief te noemen. Het secretariaat heeft onvolledig gefunctioneerd, terwijl andere bestuursleden door persoonlijke omstandigheden en gezondheidsproblemen zich genoodzaakt voelden hun werkzaamheden te beperken of voortijdig over te dragen. Iets daarover heeft u kunnen lezen in het laatste nummer van Driepas (2003/4).

Sinds 1 januari 2004 heeft het kandidaat-bestuurslid C.G.R. Heebing het uitvoerende werk van de penningmeester overgenomen. Gelukkig is een drietal heren in principe bereid gevonden het bestuur te komen versterken, zodat hopelijk in de jaarvergadering 2004 wederom een volledig bestuur geformeerd kan worden.

Het bestuur is zeven keer in een reguliere vergadering bijeen geweest.

Redactie Driepas en werkgroepen

De redactie van Driepas heeft in 2003 zoals gebruikelijk drie nummers van ons verenigingsblad Driepas het licht doen zien. Het bestuur is de redactie erkentelijk voor de fraaie uitvoering en de interessante inhoud van het blad. De werkgroep Genealogie heeft het afgelopen jaar zijn werkzaamheden voortgezet, waarbij twee avonden per maand genealogische gegevens van de families uit Duiven, Groessen en Loo in digitale bestanden worden opgenomen. De werkgroep fotografie heeft in het afgelopen jaar meegewerkt aan de totstandkoming van een permanente expositie van een twintigtal foto's van Oud Duiven in de foyer van het C.C.O.G. Voorts zijn de leden bij vlaggen nogal druk met het verzamelen en kopiëren van oude foto's, ook het laten afdrukken van foto's, die voor een deel zijn gebruikt als illustraties bij artikelen in Driepas. Een studiegroep Automatisering en Archivering heeft een cursus over beheer van collecties gevolgd, verzorgd door (voorheen) het Gelders Oudheidkundig Contact, dat nu onder de naam Stichting Gelders Erfgoed opereert. Ook zijn er contacten gelegd met en werd een bezoek gebracht aan de Historische Kring Huissen, die al ver is gevorderd met de inventarisatie van haar archiefmateriaal. Hopelijk kan het komende jaar worden gestart met het opbouwen van een goed toegankelijke en geautomatiseerde inventaris van ons bezit.

Van de overige werkgroepen zijn over het afgelopen jaar geen bijzondere zaken te melden.

Lezingen en excursies

De eerste lezing aan het begin van het jaar, op 16 januari, werd verzorgd door twee van onze leden, Th.M.J. Jonker en J.F.H. te Witt, die aan de hand van dia's poogden een wandeling door het verleden van de gemeente te maken. Zelden heeft een onderwerp zo veel belangstellenden getrokken, meer dan tevoren was gedacht, zodat al ruim voor de aanvang in allerijl meer stoelen moesten worden gehaald en meer zaalruimte worden gecreëerd. Het meer dan honderdkoppige publiek was divers van samenstelling zodat het moeilijk bleek een goede balans te vinden tussen informatie die ingewijden graag willen horen en informatie die niet ingewijden met geheel andere interesses wensen. Op 15 mei werd voor onze vereniging een dia-lezing verzorgd over Wageningen door de heren L. Eppink en P. Woldendorp van de historische vereniging aldaar. De lezing trok veel belangstelling. Tijdens de daarop volgende excursie, welke plaatsvond onder ideale weersomstandigheden, werden de 22 deelnemers rondgeleid door het fraaie centrum van Wageningen en voorzien van veel boeiende en leerzame informatie. De middag werd besloten met een bezoek aan het lokale museum De Casteelse Poort. Geconstateerd moet worden dat er over Duiven niet zo veel historische zaken zijn te vertellen in vergelijking met een stad als Wageningen.

De heer Henk Harmsen maakte een bevredigend aantal aanwezigen op 18 september deelgenoot van zijn kijk op de volkenkunde en tradities van Liemers en Achterhoek, waarbij hij ook de anekdotische kant van het leven niet onbelicht liet. De najaarsexcursie op 29 november trok geringe belangstelling. Het doel was het Kijk- en Luistermuseum te Bennekom, alwaar een enthousiast vertellende mevrouw ons niet alleen haarfijn uit de doeken deed hoe orgeltjes en speeldozen van allerlei formaat klinken maar ook hoe ingenieus die zijn gemaakt. Ook de aangrenzende ruimte met diverse interieurs was het bezoeken waard. Het tweede doel die middag was Zaal Berentsen in 't Loo, alwaar een stevige boerenkoolmaaltijd met alles d'rop en d'ran voor de 11 deelnemers was bereid. De vraag rijst of bij zulke geringe belangstelling het zin heeft deze betrekkelijk jonge traditie voort te zetten.

Vooruitblik naar de toekomst

Het afgelopen jaar is onze vereniging in het bezit gekomen van het fotoarchief van het weekblad De Duivenpost en van een digitale kopie van een deel van het fotoarchief van wethouder H. Nijland. Het is van grote betekenis dat deze beeldarchieven goed worden geïnventariseerd en zo mogelijk gedigitaliseerd zodat ze toegankelijk worden voor de leden van onze vereniging en andere belangstellenden.

Een tweede inventarisatie die broodnodig is, is die van onze bibliotheek en de andere bezittingen. Ook hieraan zal de komende tijd gewerkt moeten worden.

Het bestuur heeft het afgelopen jaar het principebesluit genomen een publicatie te gaan verzorgen waarin enkele interessante aspecten van onze gemeente voor een wat breder publiek worden uiteengezet. Dit wordt nodig geacht om de inwoners van de gemeente wat meer te interesseren voor de 'eigen aardigheden' binnen onze gemeente en hopelijk daarmee ook interesse te kweken voor de Historische Kring zelf. Of we dit kunnen waarmaken en de manier waarop we dit gestalte kunnen gaan geven is uiteraard afhankelijk van de medewerking van hen die bekend zijn met onze cultuurhistorische achtergronden en van de financiële mogelijkheden.

Tenslotte moeten we gaan werken aan de viering van ons 25-jarig bestaan in 2005. Immers, de Historische Kring Duiven - Groessen - Loo werd opgericht tijdens een ledenvergadering op 11 december 1980. De statuten werden vastgelegd op 17 maart 1981.

Lezing en excursie

Op maandag 10 mei a.s. komt de heer Hoogendoorn van de Oudheidkundige Vereniging Buren in Cultureel Centrum 't Eiland een dialezing verzorgen over de geschiedenis van Buren en de banden met ons vorstenhuis. Dit als voorbereiding op de zomerexcursie, die op zaterdag 5 juni richting Buren gaat. Het historische stadje met zijn beschermd stadsgezicht heeft naast tal van fraaie panden drie bekende trekpleisters: het unieke Oranjemuseum, het Boerenwagenmuseum en het Museum der Koninklijke Marechaussee. Keuze genoeg voor een interessante excursiemiddag. De lezing op 10 mei begint om 20 uur; de toegang is gratis, ook voor niet-leden.

De strenge winters van vroeger

We praten onder elkaar wel eens over de strenge winters van vroeger. Heb u daar nog foto's van? Iemand die lid is van de 'Vereniging voor Weerkunde en Klimatologie' heeft speciale belangstelling voor winterse taferelen uit de Liemers op foto's die genomen zijn binnen of buiten de dorpen, met of zonder mensen.

Om het geheugen op te frissen: bekende strenge winters uit het verleden waren die van 1963, 1956, 1947, 1942, 1940 en 1929. Maar ook foto's uit andere jaren kunnen welkom zijn. Mocht in de keukenla, op zolder in de schoenendoos, in het album van uw grootouders iets aanwezig zijn dat duidt op een strenge winter neem dan a.u.b. contact op met de heer Leo Wouters, Prunuslaan 18 te Duiven,?

(0316) 26 25 85. U doet hem er een groot plezier mee.

Bij de redactie is ter inzage het Cursusoverzicht 2004.

U kunt ook kijken op de nieuwe website van het voormalige Gelders Oudheidkundig Contact: www.gelderserfgoed.nl

Staring Instituut

In relatie tot het artikel over het monument voor Indiëgangsters in Duiven is wellicht ook van belang te melden dat in december 2003 het Staring Instituut heeft uitgegeven: *De Indiëgangsters 1945-1950*. Hierin geeft een dertigtal oud-militairen uit de Liemers en de Achterhoek een impressie van hun verblijf in het toenmalige Nederlands-Indië. Opgenomen zijn bijdragen van o.a. Jan Spaan uit Duiven, Willy Wolters (zijn laatste brief) en A. Vedder.

De auteur is H. Krosenbrink, het ISBN-nummer is 73667-58-5, de prijs € 16,00. Zowel bij het Staring Instituut (Doetinchem) als bij de boekhandel te bestellen.

Liemers Museum

De volgende tentoonstellingen verdienen uw aandacht.

Van 14 maart t/m 9 mei 2004 wordt de serie het *Verdronnen Verleden* vervolgd met als onderwerp Beek-Loerbeek. Het *Snoepje van de week*, kent u het nog?

Onder deze titel kunt u van 28 maart t/m 9 mei 2004 uw hart ophalen aan herinneringen aan de eens landelijk bekende firma De Gruyter.

Er komen meer tentoonstellingen, maar dat is voor een volgende Druypas.

Aanwinsten

- Het Jaar van de Boerderij is voorbij maar liefhebbers kunnen nagenieten met het schitterend geïllustreerde *Boerderijen in Gelderland*, waarin – in samenwerking met de bewoners – zevenendertig prachtige boerderijen worden beschreven.

Het afwisselende Gelderse landschap kent zijn eigen, vaak streekgebonden variaties van boerderijen die in wezen alle van het hallehuistype zijn. De aandacht wordt verdeeld over drie regio's, de Veluwe, de Achterhoek waarbij voor het gemak (?) ook de Liemers wordt gerekend en het Rivierengebied. In onze nabijheid komen de havezate Loowaard en het Kasteel Sevenaer aan bod, iets verder weg de kasteelboerderij Doornenburg. Een gedegen beknopte inleiding over de

bouw van het hallehuis, de gebruikelijke bouwmaterialen, de indeling van erven, de bijgebouwen, plus een lijst met termen en begrippen maken het tot een handzaam naslagwerk.

- A.W.A. Bruins heeft ons al vaker verrast met zijn publicaties onder auspiciën van het Streekarchivariaat Liemers en Doesburg. Deze onvermoeibare onderzoeker in Liemerse archieven heeft al heel wat boven water gehaald, geordend en als bronnenuitgave het licht doen zien. Velen zijn aan hem schatplichtig, al heeft niet iedereen dat erkend. Maar liefst vier nieuwe titels heeft hij onlangs geschonken aan onze vereniging.

Samen met A. Vetter schreef hij deel IV in de serie "Bewoningsgeschiedenis in het Kerspel Oud- Zevenaar" *Nieuw Campwijck op 't Grieth Zevenaar*, 112 pagina's, 125 foto's, tekeningen en kaarten én een uitgebreid personenregister. Wie op zoek is naar bouwhistorische en genealogische gegevens uit die omgeving buiten de voormalige Griethse stadspoort van Zevenaar, zal veel van zijn/haar gading vinden. Te bestellen voor de prijs van € 10,00 per exemplaar bij A.W.A. Bruins, ☎ (0316) 33 14 75.

Gespecialiseerd is *Regesten van Hoere- en Tinsprotocol van het Ambt Liemers (1654-1748)*, een bewerking van een eerdere uitgave door W. Zondervan, 34 pagina's, met een register van persoons-, boerderij- en veldnamen.

Tot slot twee voor onze gemeente belangrijke uitgaven *Huiseigenaren in de kadastrale gemeente Groessen en 't Loo (1832-1952)* en *Huiseigenaren in de kadastrale gemeente Duiven (1832-1952)*. Na jarenlang onderzoek in het Duivense gemeentearchief is een overzicht gemaakt, waarmee - zoals in het voorwoord staat - iemand met een beetje doorzettingsvermogen, en met gebruik van enkele andere bronnen, een bewoningsgeschiedenis van een straat, buurtschap, dorp of stad kan samenstellen. Tot die "enkele andere bronnen" behoren zeker de nog uit te geven twee Kadastrale Atlassen (1832), waarvan op dit moment alleen bekend is dat de uitgever (Stichting Werkgroep Kadastrale Atlas Gelderland) die van de kadastrale gemeente Duiven op haar lijstje van "op termijn te verschijnen atlassen" heeft staan. Elk van deze bronnenuitgaven bevat achterin een register op persoons-, straat- en perceelsnamen. Voor historisch zowel als voor genealogisch onderzoek zijn de opgenomen gegevens bijzonder interessant.

We zijn blij met deze schenkingen. Alle vermelde werken zijn opgenomen in onze bibliotheek waar ze door onze leden geraadpleegd (geleend) kunnen worden.

	donderdag	maandag	donderdag	zaterdag	dinsdag	dinsdag
ma.	bestuur en werkgroepen	lezing	jaarverg.	excursie	relatie 3PAS	genealogie
ma.			25		16	9/23
apr.	do 15/4				20	13/27
mei	12/5	10			18	11/25
juni				5		
juli						
aug.						
sept.		13 of 20			21	14/28
okt.					19	12/26
nov.	4			exc. & moesacte	16	9/23
dec.					14	7

Het C.C. 't Eiland is gesloten 10 t/m 12 april (paasvakantie); 30 april t/m 9 mei (meivakantie); 20 t/m 23 mei (hemelvaartvakantie); 29 t/m 31 mei (pinkster vakantie) en 17 juli t/m 5 september (zomervakantie).

Brievenboek van de Mairie Westervoorth
N.A.D. inv. nr. 187

30 Maart 1811

Aan de vier geestelijken van de Marie Westervoorth.

Aan Ued. bekend zijnde dat na de thans bestaande wetten nauwkeurige lijsten door de maires ten opzichte van de geboorte, het trouwen en overlijden van de ingezetenen moeten gehouden worden en ik twijfel of de ingezetenen daarvan geboorig onderrigt zijn, zoo moet ik Ued. verzoeken aan de ingezetenen van uwer parochie bekend te willen maken:

- 1. Dat zij aanstonds de geboorte van een kind bij mij door twee geloofwaardige getuigen beweizen.*
- 2. Dat het voltrekken van het huwelijk voor mij geschieden moet.*
- 3. Dat zij ook dadelijk ieder sterfgeval door twee getuigen uit de familie of door 2 buuren gestaafd bij mij aan te geven hebben, om daarna bij mijne registers de noodige gebruik te kunnen maaken.*

Brievenboek van de Mairie Westervoorth
N.A.D. inv. nr. 187

10 Maj 1811

Aan de Heer Prefect.

Tot hoe groote eer ik het mij van de eene zijde ook rekenen zoude en konde, om aan zijne Majesteit weldaadige oogmerken te kunnen voldoen om een of meer arme jonge dochters of weesmeisjes met eene summa van 600 francs uijt die mij toebetrouwde Marie gemeentenskas te kunnen uithuwelijken, zoo doet het mij van de andere kant leed, dat ik genoodzaakt ben bij deezen ter kennisse aan Uwhoogedelgestrenge te moeten brengen, dat de gemeentekas zig niet in staat bevind om eene summa van 600 francs tot het huwelijk van eene arme jonge dochter of weesmeisje bijeen brengen te kunnen.

Intusschen hebbe ik geensints willen manqueeren aan UwHooged. hiervan op Uwe Ordre van den 26 April j.l. No 13 den 5 deezer bij mij ontvangen, kennis te geeven.

Die ik de eer hebbe met verschuldigde eerbied te zijn

